

Warszawa, dnia 27 października 2009 r.

WD. 4164-112/1/08

Decyzja nr 1230/2009

Na podstawie przepisów art. 89 pkt. 2, art. 91 ust. 4 pkt. 3 i 4, art. 9 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2003r. Nr 162, poz. 1568 - z póź. zm.) w trybie art. 104 KPA (tekst jednolity: Dz. U. z 2000r. Nr 98 poz. 1071 - z póź. zm.) w wyniku postępowania administracyjnego przeprowadzonego z urzędu

Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków w Warszawie

orzeka:

1. Wpisać do rejestru zabytków nieruchomych województwa mazowieckiego

Cmentarz mauzoleum ofiar terroru hitlerowskiego z lat 1939-1941 założony w 1948 r., wg projektu Romualda Gutta i Ewy Śliwińskiej położony w Palmirach gmina Czosnów, powiat Nowy Dwór Mazowiecki

2. Niniejszym wpisem obejmuje zabytkowy cmentarz wraz z wszystkimi nagrobkami oznaczony na załączonej mapie ewidencyjnej, położony w granicach użytków budowlanych działki o nr 167 z obrębu 0019 (KW Nr 60484)

3. W celu ochrony wartości widokowych oraz ochrony przed oddziaływaniem szkodliwych czynników zewnętrznych ustala się strefę otoczenia w obrębie granicy użytków budowlanych w/w działki ewidencyjnej

4. Zabytkowy cmentarz zaznaczono na załączonym planie linią w kolorze czerwonym, granice otoczenia oznaczono linią w kolorze zielonym. Załącznik graficzny do niniejszej decyzji stanowi jej integralną część.

Uzasadnienie

W dniu 07.11.2008 r. Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków wszczął z urzędu postępowanie administracyjne w sprawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomych województwa mazowieckiego Cmentarza mauzoleum ofiar terroru hitlerowskiego z lat 1939-1941 założonego w 1948 r., wg projektu Romualda Gutta i Ewy Śliwińskiej, wraz z

budynkiem muzeum, położonego w Palmirach. W dniu 27.11. 2008 r. przeprowadzone zostały oględziny w/w obiektów. Przedmiotowa nekropolia posiada kartę ewidencyjną sporządzoną w 1990 r.

Rzeczony cmentarz założony został w 1948 r. w miejscu egzekucji ofiar terroru hitlerowskiego pomordowanych w okresie od 14.12.1939 r. do 17.08.1941 r. oraz ofiar zbrodni dokonywanych w okolicy W 21 egzekucjach na palmirskiej polanie śmierci rozstrzelano łącznie ponad 1700 Polaków i Żydów. Ofiary to głównie więźniowie Pawiaka, ludzie cieszący się prestiżem w społeczeństwie: najaktywniejsi przedstawiciele życia politycznego, społecznego i kulturalnego, uczestnicy konspiracji, harcerze. Ludzie, których Niemcy, ze względu na ich pozycję, uznali za potencjalnych przywódców Polski Podziemnej, a więc za szczególnie niebezpiecznych. Masowe, potajemne egzekucje miały charakter typowo eksterminacyjny. W największych dokonanych od 20 - 21.06. 1940 r., zginęły 362 osoby. Wśród nich byli m.in. marszałek Sejmu II RP Maciej Rataj, wiceprezydent Warszawy Jan Pohoski, olimpijczyk Janusz Kusociński.

Na utworzonym w 1948 r. cmentarzu-mauzoleum spoczęły ostatecznie szczątki 2115 ofiar, ekshumowane z egzekucji w Palmirach a także innych miejsc Puszczy Kampinoskiej oraz z Lasów Chojnowskich. Nagrobków zidentyfikowanych osób jest 577.

Nekropolia zlokalizowana jest na śródleśnej polanie w obrębie Puszczy Kampinoskiej. Cmentarz zaprojektowany przez architekta Romualda Gutta i rzeźbiarkę Ewę Śliwińską, na planie prostokąta, z podłużnym układem 30-stu wąskich kwater. Nagrobki otrzymały jednolitą formę niskich betonowych krzyży, bądź stojących płyt zamkniętych półkoliście - nawiązujących kształtem do macewy, za wyjątkiem nagrobków Janusza Kusocińskiego (nagrobek złożony z dwóch prostokątnych płyt marmurowych), Macieja Rataja (nagrobek w formie drewnianej kapliczki) oraz Mieczysława Niedziałkowskiego (nagrobek w formie tumbu), zlokalizowanych w osobnej kwaterze w centralnej części cmentarza. Wejście do nekropolii znajduje się od strony południowej poprzedzone metalową bramą. Od strony północnej na osi założenia, na niewielkim kopcu, usytuowane zostały są trzy betonowe krzyże. Od południa do cmentarza przylega betonowy, zadaszony ołtarz oraz długa wiata, całość wybudowana w latach 70-tych XX w. Z tego samego okresu pochodzi budynek muzeum zlokalizowany w południowo-wschodniej części działki. Jest to obiekt z cegły silikatowej, rozczłonkowany, częściowo posadowiony na słupach, przekryty dachem płaskim. W wyniku przeprowadzonego postępowania MWKZ uznał za bezzasadne objęcie ochroną konserwatorską istniejącej współczesnej zabudowy z racji tego, iż w/w obiekty nie odpowiadają definicji legalnej zabytku zawartej w art. 3 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Przedmiotowy cmentarz posiada szczególną wartość historyczną jako miejsce kaźni i pochówku ofiar terroru hitlerowskiego. Na przedmiotowej nekropolii pochowani zostali przedstawiciele ówczesnej elity społecznej i politycznej Rzeczypospolitej. Należy podkreślić ponadto walor estetyczny cmentarza, który zaprojektowany został przez znanego architekta warszawskiego Romualda Gutta.

Na podstawie art. 9 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 roku nr 162, poz. 1568 z póź. zm.) do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego, lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. W myśl art. 9 ust. 2 - w trybie określonym przez ust. 1 wyżej przytoczonego artykułu - do rejestru zabytków może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt. 1 litera f

w/w ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania, zabytki nieruchome będące cmentarzami. Z uwagi na zachowane wartości historyczne odpowiada definicji legalnej zabytku zawartej w art. 3 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zostaje wpisany niniejszą decyzją do rejestru zabytków nieruchomych województwa mazowieckiego i podlega, wraz z otoczeniem, ochronie prawnej.

Od decyzji niniejszej przysługuje stronom, na podstawie art. 127 KPA, odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, które należy złożyć za pośrednictwem tutejszego urzędu zgodnie z art. 129 § 2 KPA w terminie 14 dni od doręczenia przedmiotowej decyzji.

UWAGA NUMER REJESTRU ZABYTEKÓW JEST NADAWANY PO UPRAWOMOCNIENIU SIĘ NINIEJSZEJ DECYZJI

MAZOWIECKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTEKÓW

Barbara Jezierska

Załącznik graficzny do Decyzji MWKZ nr 1230/2009 z dn. 27.10.2009 wpisującej do rejestru zabytków: Cmentarz mauzoleum ofiar terroru hitlerowskiego z lat 1939-1941 założony w 1948 r., wg projektu Romualda Gutta i Ewy Śliwińskiej położony w Palmirach gmina Czosnów, powiat Nowy Dwór Mazowiecki

- Granica zabytkowego cmentarza
- Granica terenu wpisanego do rejestru zabytków